

DR. DOMONKOS JÁNOS
ny. iskolaigazgató
Budapest

Az irodalomtörténeti nevezetességű Tardona az 1848-49-es magyar szabadságharc leverése után (Jókai menedékhelye)

„Az egész vidék olyan, mintha ezüstműves csinálta volna: zúzmarával földve minden bokor.”

Pál-Kutas Dénesné Tóth Rózsa tanár és népművelő is, az 1990-ben írt remek szakdolgozatában hálátelt szívvel ír falujáról, mely felnevelte, emberséget, becsületet ültetett szívébe: csak úgy tud a jelenben álmokat szőni a jövőről tanítványaival, ha a gyökereket a múltban ismeri és tovább kutatja, gyűjti. Jelzi, hogy az egész falu magyar nemzetiségű s – kevés kivétellel – református vallású. A századfordulón jeles néprajzkutatók foglalkoztak Tardona néprajzával, népnyelvével, népdalkincsével. Napjainkban pedig éppen a tanárnő az, aki egyik szervezője, létrehozója volt a hajdani iskolaépületben megvalósult tájháznak és benne a patinás Jókai emlékszobának, melynek sok kuriózuma mellett – legbecesebb ereklyéje a kehely, melyet még Jókai Jolán ajándékozott – hálája jeléül – a tardonai református egyháznak. Több emléktábla emlékeztet bennünket nagy írónkra, költőnkre, a romantikus széppróza legkiemelkedőbb magyar képviselőjére, de ismeretes itt még a JÓKAI FA, a közeli Hársas alján, a nagy tölgy, mely alatt sokat üldögélt a faluban bujdosó Jókai Mór (1825–1904) tutajt, kis vízimalmot faragva. E fa nyújtott menedéket, az őt kereső zsandárokkal szemben: egy ott szántó-vető parasztember informálta félre az idegen után érdeklődő fogdmegeket, miközben az „idegent” elrejtette a hatalmas tölgy lombja. De még ma is látható az akkori vályogvískó (már jelentősen átalakított formában, melyen azért felismerhetők még a régi vonalak), a korabeli nemesúri cselédház, melyben menedéket talált a baj elől: pincéje, akkor rejtett lejárattal s a nádasra néző ablakkal tökéletes búvóhelye volt az írónak.

„Egy nyáron – ősszel – egy télen bújdostam ezekben az erdőkben, üldözöttje a hatalomnak. Tudta mindenki, hogy bújdosó vagyok: senkisem árult el. A falut Tardonának hívták.” (Jókai)

Dédestapolcsányból 5 kilométeres bekötő autót vezet Tardonára, mely a Bükk hegység északi vonulata erdővel koszorúzott völgyében fekszik. E kis hegyvidéki település nyújtott menedéket Jókainak az 1848-49-es szabadságharc leverése után. 1849. augusztus 31-én – a kor nagy drámai színésznője, Laborfalvi Róza nevenapján – felesége kíséretében érkezett szekéren a kocsisnak öltözött Rákóczi Jánossal, Kossuth titkárával ide, ahol Rácz Endre és Csányi Benjamin vendégszerető otthonában tartózkodhatott. Jókai innen sétált fel a dédesi vár romjaihoz, a hegyekbe, a Bükk sziklatömbjeihez: „Valahonnan az Örvénykő oldalából egy forrás szökött elő, mely apró zuhatagokban csereg a sziklákon alá, a völgyből aztán nem lévén kijárása, a szikla tövében kerek tavat képez, az most be van fagyva. Az egész vidék olyan, mintha ezüstműves csinálta volna filigrán munkába, zúzmarával földve minden fa és bokor.” (Jókai: A barátfalvi lévita c. regény)... „Egyszer-egyszer harangszó hangzott föl valahonnan a völgyből (karácsony napja volt), a görög ismerte már a harangok hangját: „az ott Mályinka” – „ez itt Barinka” – „most meg Tardonán harangoznak” – mindenütt dicsérik Jézust!”

Jókai 1848 márciusában Petőfivel karöltve a pesti ifjúság vezére volt. A márciusi napokban népszónokként, majd hírlapíróként tett szolgálatot. Ez év augusztus 29-én vezette oltárhoz – Petőfi és édesanyja ellenére – Laborfalvi Rózát, a Nemzeti Színház hírneves művésznőjét, ki szellemével és kedélyével a legüdvösebb hatással volt reá. Kossuth megbízásából a bécsi felkelőknél is járt. Júliusban az előnyomuló osztrákok és oroszok elől ő is Szegedre menekült, s találkozási pontjára, őt Gyulára küldte az Erkel családhoz. Maga Aradra, majd Görgey táborába ment, és jelen volt az új-aradi csatában. A katasztrófa után, az orosz táboron keresztül Gyula felé menekült. Amikor Jókai belépett az Erkel-házba, azt mondta feleségének: – Nincsen hazánk! – Jókai a világsi fegyverletételnek már nem volt szemtanúja, annál mélyebben vésődtek be emlékezetébe a képviselők, a katonai-polgári vezetők utolsó tragikus napjai Aradon.

Jókainé jól látta, hogy férjét csak úgy mentheti meg, ha itthon, Magyarországon rejti el. Magyar író külföldön nem élhet meg, írásainak nem lesz közönsége. Biztos rejtékhelyet szerzett férjének. Csányiék nagy szívfességgel fogadták az érdekes vendéget. Ugyanúgy Csányi sógora, Rácz Endre, a tardonai református pap. A bujdosó egyedül maradt töprengéseivel, fájó emlékeivel e faluban, ahová csak a madár járt.

Hónapokig tartott e rejtőzködő élet. Laborfalvi Róza visszautazott Pestre. Jókai hírt sem kapott sehonnan. Felesége sem mert írni, nehogy elárulja. Képzeldéseit azzal csillapította, hogy bejárva a környéket, lefestette a táj szépségeit. Mindig szívdobogva tért meg a csendes Csányi-házba, rettegve, hogy mi vár ott reá. A veszedelem szerencsére elkerült. A hírek azonban eljutottak. Elfogatásokról, bebörtönzésekről járt a hír. Hazája sorsa, Petőfi eltűnése, felesége kényszerű hallgatása próbára tették idegeit. Ha a háziúr, de különösen a tiszteletes úr, írásra buzdították: „Minek írjak? Hiszen azt sem tudom, van-e még nemzet, mely olvas s van-e haza odakünn?”

E szomorú napok egyikén Jókai elkészített levelet írt apósának: „Nőm már végtelen ideje, hogy se nem jön, se nem tudósít. A távollétet tudom tümi, de az elfeledést nem. Kérem kegyedet, írja meg neki határozottan, hogy ha egy hét alatt tőle semmi tudósítást nem kapok, okvetlenül felmegyek Pestre, ha addig élek is...” Ez akkoriban íródott, amikor is Jókai szerepelt azok listáján, kikre halálos ítélet várt.

A régen várt esemény csak 1849 karácsonyán következett be, amikor is megérkezett Tardonára Laborfalvi Róza. Felesége megjelenése már magában is eloszlatta a rémképeket: hisz itt van, hű maradt férjéhez, a szegény bujdosóhoz, kinek semmije sincsen. Aztán még a ráadás! Jókainé igen nagy ügyességgel beszerzett férjének egy valóságos „Menlevelet”. Az történt ugyanis, hogy Klapka György tábornok, a komáromi vár feladásakor megegyezett arról, hogy a vár védői valahányan menlevelet kapjanak: felmentik őket mindenféle osztrák katonaszkodástól és számonkéréstől. Egy ilyen menlevelet szerzett Jókainak Szigligeti Ede öccse, hogy aztán ezzel kiszabadíthassák önkéntes száműzetéséből, fogságából. De még ezen felül is halmozta az élet a jótéteményeket. Jókainé néhány aranypénzt hozott férjének. Az édesanyja küldte. Levette hát átkát a fiáról, megbocsátott néki. A kedves jó tardonai vendéglátók most pedig arra kérték Jókai Mórét, hogy töltsék velük a karácsonyi ünnepeket. Ezt ők nem is tagadták meg. A Jókai-házaspár fellélegezhetett, s boldog karácsonyt ünnepelt Tardonán.

Aztán visszatértek a fővárosba, de Jókai nem mozoghatott szabadon. Pesten híre járt, hogy 32 író van a kivégzendők lajstromán, a véstörvényszék előtt: s ezek között Jókai is. Sokan ismerik őt, és a főváros nem Tardona. Pestre érve jobban szeretett volna Tardonán lenni. Itt a besúgókkal is számolnia kellett. Jókai itt is rejtőzik: hol a felesége lakásán, hol a Sváb-hegyen, az Adliczer-vendéglőben húzódik meg. Nagyon szeretné már édesanyját is felkeresni! Azonban Komáromba sem utazhat, hátha feljeleníti valaki: A bujdosó naplója és a Tardonán írt forradalmi csataképei – Csataképek a magyar szabadságharcról – csak Sajó álnév alatt jelenhettek meg.

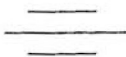
Az ötvenes években egyike volt azoknak az fróknak, kik tollukkal a nemzetmentés nagy ügyének tettek halhatatlan szolgálatot, s többet e téren nem tett nála senki. Jókai Mór végül is büntetlen maradt, de nem hagyhatta el az állandó aggodalom a Világos utáni években.

Teljes bizakodó hangulat majd csak egy 1852 augusztusában édesanyjának frott leveléből fakadt: „Én most nagy tehertől szabadultam meg. Hivatalosan ki levén mondva, hogy az 1848-as dolgokért többé senkit sem fognak elővenni. Eddig bizony mindennap volt okom félni, hogy megszólítanak.”

„Tardonára menjetej emberséget tanulni!”

Mondogatta még későbbben is Jókai az őt körülvevő, érdeklődő barátoknak.

Ez a szólás mind a mai napig él a Tardonán élő emberek szívében. A tardonaiak hálások lehetnek elődeiknek, mert emberségből jelesre vizsgáztak, s mindannyian büszkék lehettünk Jókaira, aki szépirodalmi alkotásaiban halhatatlanná tette Tardonát, hisz: „...egy mélyen elrejtett gyönyörű völgyben fekszik az a kis helység, ahol a világnak nincsen szája.”



SZERZŐINK, MUNKATÁRSAINK FIGYELMÉBE!

Tisztelettel kérjük szerzőinket, hogy kéziratukat a szerkesztőség címére küldjék: 6725 Szeged, Hattyas sor 10. A borítékra feltétlenül írják rá, hogy *kézirat*. Csak „gépel”, 8–10 lapnál nem nagyobb terjedelmű kéziratokat fogadunk el. A kéziratot jól áttekinthető kettős sortávolsággal, normál géppapíron, a „gépelési hibák” gondos javításával, a felhasznált szakirodalom pontos feltüntetésével (szerző, cím, hely, kiadó, lapszám) kérjük. A közérthetőség megkívánja azt is, hogy az elkerülhetetlen idegen szakkifejezések magyar megfeleléséről, értelmezéséről se feledkezzünk meg. Kérésünk az is, hogy a szövegbe iktatott rajzos, ábrás, illusztrációs megoldásoktól lehetőleg tekintsünk el.

Azoktól a szerzőktől, akik megfelelő feltételekkel rendelkeznek, számítógéppel írt kéziratot kérünk lemezen és nyomtatva is.

Nagyon fontos, hogy külön lapra írják föl *beosztásukat, munkahelyük, iskolájuk pontos nevét, helyét*, valamint *irányítószámot lakcímüket*.

Felhívjuk továbbá szerzőink figyelmét, hogy másodközlésre nem vállalkozunk, Szerkesztőségünknel is érvényes az az általános gyakorlat, hogy kéziratot nem őrzünk meg és nem is küldünk vissza.